

IOHL FERENC

HOGYAN BEFOLYÁSOLJA A TELEHÁZAK ÁRKÉPZÉSE A TELEHÁZAK MŰKÖDÉSÉT?

A teleházak az elmúlt néhány évben jelentős fejlődésen mentek keresztül. A 90-es évek végére a teleház mozgalom in-
 ézményesedett, és országos hálózatot hozott létre, amely több
 mint 400 teleházzal rendelkezik.

A teleházak témakörét számos kutatás és tanulmány vizsgál-
 ta már, de a teleházak gazdasági jellemzőivel kevés tanulmány
 foglalkozott. Ennek oka elsősorban a szerzők szemléletmódjá-
 ban keresendő, akik elsősorban a társadalmi hatásokat vizsgál-
 ák, és nem elemezték részletesen a gazdasági kérdéseket
 [Bártfai, 2002, Bihari, 1999, Erdősi, 1992, Proenza, 2004]. A
 teleházak hosszú távú sikeres működésének azonban elenged-
 hetlen feltétele a teleházak gazdasági jellemzőinek, gazdasági
 fenntarthatóságának megvizsgálása is. Nemzetközi tapasztala-
 tok szerint a teleházak 2/3-a a működés első három évében be-
 zár [Gáspár-Takáts, 1997.]¹. Ez a tény a mozgalom sikerességét
 alapjaiban veszélyezteti.

A gazdasági fenntarthatóság szempontjából a bevétel-
 költség arány döntő fontosságú. A bevételek egy részét az árbe-
 vétel adja, az árbevétel nagyságát pedig az illető szervezet, vagy
 teleház árképzése határozza meg. A teleházak árképzése tehát a
 gazdasági fenntarthatóság vizsgálatának fontos eleme.

A kutatás célja

Jelen tanulmány célja az árképzés szerepének tisztázása a
 teleházak működésében. A vizsgálat arra keresett választ, hogy
 hogyan és mennyire befolyásolja a teleházak működését a
 teleházak árképzése.

A kutatás módszertana

Az elemzések elvégzéséhez szükséges háttéradatbázis saját
 kutatómunka eredménye. Az adatbázis adatai kérdőíves adat-
 felvételtől származnak, amelyre a 2003-as, 2004-es évben ke-
 rült sor. A felmérés során Magyarország mind a 19 megyéjéből
 megyénként 5 teleház, tehát országos szinten 95 teleház vett
 részt a kutatásban. A kiválasztás megyénként, véletlenszerűen
 történt.

A felmérés a következő főbb területekre koncentrált:

- A teleházak működési jellemzői;
- teleház hogyan, és milyen szinten integrálódott a helyi kö-
 zösségbe;
- A teleházak tulajdonviszonyai;
- A teleház és a munka, távmunka viszonya;
- A teleház és az oktatás, távoktatás viszonya;
- A teleházak szolgáltatásai, a szolgáltatások összehasonlítása;
- A teleházak humán erőforrásának felmérése;

Az adatfelvétel személyesen, levélben, és e-mailben történt.
 A visszaérkezési arány 100%-os volt, tehát mind a 95

teleházban sikeres volt az adatfelvétel. A visszaérkezési arány
 elérése azonban néhány teleház esetében szükségessé tette a
 felmérésből való kizárást, ezek helyett új teleház került a kuta-
 tádba.

Az adatbázis adatainak feldolgozása Excel és SPSS progra-
 mok segítségével történt. Az eredmények egy része numerikus,
 más része szöveges információkból állt elő, ezért a feldolgozás
 statisztikai számításokat (alapstatisztikák, keresztábrák, index-
 képzés) és szövegelemzést egyaránt igényelt.

Eredmények

A teleházak küldetésükből adódóan alapvetően nem profit
 orientált szervezetek. A felmérés szerint a megkérdezett
 teleházak 70%-a non-profit működésűnek tartja magát. A gya-
 korlati munka során azonban olyan tapasztalatok születtek,
 hogy a teleházak sok esetben nem tudják pontosan meghatá-
 rozni, hogy mit is jelent a non-profit működés. Ezért szükséges
 volt a teleházak árképzését összevetni a teleház vezetők által
 meghatározott profit orientált, nem profit orientált kategóriá-
 val.

A teleházak árképzésének meghatározásához négyféle szol-
 gáltatás árai kerültek be a vizsgálatba. A négyféle szolgáltatás a
 következő:

1. Géphasználat, Ft/óra
2. Internet-használat, Ft/óra
3. Nyomtatás, fekete-fehér Ft/lap
4. Fénymásolás, A4, Ft/lap

A szolgáltatások árait kategorizálva, majd indexet képezve
 állt elő az adott teleház árkategóriája. Az indexképzés során a
 géphasználat és az internethasználat árai másfélszeres súlyozás-
 sal kerültek beszámításra, mert ez a két szolgáltatás alapvető a
 teleházak szolgáltatásai között. A kutatás egyéb szolgáltatások
 árait is vizsgálta, azonban a többi szolgáltatás árai nem álltak
 rendelkezésre minden teleházban, így nem feleltek meg a vizs-
 gálat szempontjából.

Az elemzés során árösszehasonlító elemzést nem lehetett
 elvégezni, mivel a teleházaknak a településnek általában nincs
 konkurenciájuk², így nincs olyan szervezet, vagy gazdasági vál-
 lalkozás, amellyel az összehasonlítás elvégezhető.

Az árképzést és a teleház vezetők véleményét összevetve
 megállapítható, hogy bár a teleházak többsége non-profit mű-
 ködésűnek vallja magát, az adott teleház árképzése és a műkö-
 dési mód között nincs közvetlen összefüggés. Tehát a magát
 non-profitnak valló teleházak között ugyanannyi eséllyel talál-
 ható drágább árszínvonalú teleház, mint olcsó. A tapasztalatok

¹ 2003 nyaráig mintegy 129 teleház szűnt meg a 491 teleházból, ami
 az addig létesített teleházak 26%-a. Forrás: Teleház Szövetség 2003-as
 adatbázis.

² A megvizsgált teleházak 16%-nak van konkurenciája, ez túlnyomó-
 részt iskola, vagy művelődési ház.

A KÖZMŰVELŐDÉS SZERVEZETRENDSZERE

szerint ennek oka abban keresendő, hogy a teleházakra nyomás nehezedik mind a lakosság, mind a Teleház Szövetség részéről, ezért a teleház vezetők az esetek többségében inkább non-profit működésűnek vallják magukat. A teleházak azonban nagyon nehezen tudnak non-profit módon működni, mert az elvárások nagyok, de a támogatások kicsik. Működésre támogatást elsősorban az önkormányzattól remélhetnek, a megvizsgált teleházak 34%-a kap valamilyen támogatást, elsősorban a helyi önkormányzattól.

Mivel a teleházak 1/3-a kap valamilyen működési támogatást, érdekes annak vizsgálata, hogy azok a teleházak, amelyek támogatásban részesülnek, olcsóbb árszinttel dolgoznak-e, mint a támogatást nem kapott társaik. Az elemzés során azonban kiderült, hogy nincs összefüggés a teleházak támogatása árszintje között. Bár a teleháznak az adott településen általában nincsenek konkurensei, az elemzés kitért annak vizsgálatára is, hogy ahol a teleháznak van konkurenciája, ott a teleház esetleg nagyobb árszinttel dolgozik-e, de a vizsgálatok szerint a konkurencia megléte, vagy nem megléte sem befolyásolja az árszintet.

A megvizsgált teleházak többségét, mintegy 51%-át civil szervezetek működtetik. A maradékon az önkormányzat és magánszemélyek osztoznak. Az elgondolás szerint a civil működtetésű teleházak ténylegesen non-profit működésűek, tehát az árak is olcsóbbak. A vizsgálatok szerint azonban a civil és önkormányzati működtetésű teleházak nagyjából azonos árszinttel dolgoznak, nincs nagy különbség közöttük. Sőt, néhány százaléknyi eltéréssel az önkormányzati teleházak bizonyultak olcsóbbnak, bár ez a gyakorlatban csupán egy-két teleházat jelent, tehát nem perdöntő.

Az elemzés vizsgálta a teleház fizetett alkalmazottainak és önkéntes társadalmi munkásainak az összefüggését az árszinttel. A feltevés szerint az olcsóbb árszinttel dolgozó teleházak kevesebb fizetett alkalmazottat, és több társadalmi munkást foglalkoztatnak. Az eredmények szerint azonban ez sem igaz, nincs összefüggés az alkalmazottak, társadalmi munkások létszáma, és az árszint között.

A kutatás vizsgálta a teleházak által adott kedvezményeket is. A megvizsgált teleházak 26%-a ad valamilyen kedvezményt felhasználóinak, ezek jellemzően mennyiségi kedvezmények. Teljesen ingyenes csupán néhány teleház volt. Az önkormányzati működtetésű teleházak között több olyan teleház volt, amely valamilyen kedvezményt nyújtott felhasználóinak, mint a civil irányítású teleházak. Ennek hátterében vélhetően az áll, hogy az önkormányzat szélesebb anyagi lehetőségekkel rendelkezik, ezért könnyebben tud jótékonykodni is. A kis elemszám azonban nem ad lehetőséget a komolyabb elemzésekre.

A vizsgálat kitért annak elemzésére is, hogy a teleházak rendezvény és tanfolyamszervezési³ szokásai összefüggésben állnak-e az árszinttel, de nem talált ilyen jellegű kapcsolatot. Bár az elemzések számára érdekes információkkal szolgálhatott volna, területi elemzéseket az adatokból nem lehetett végezni, mi-

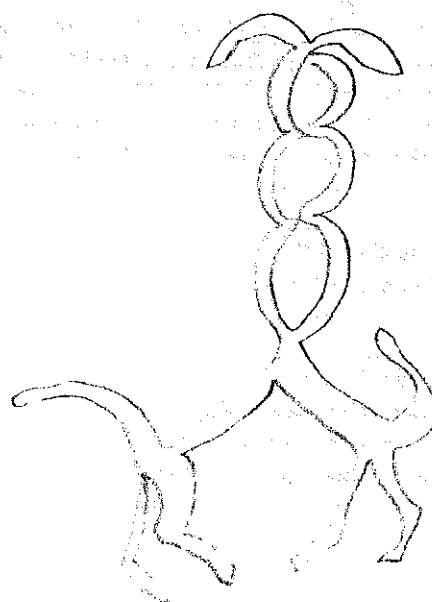
vel a minta elemszáma nem elegendő megyei szintű területi összehasonlító elemzésekhez.

Összefoglalás

Az eredmények elemzése során azt a következtetést lehetett levonni, hogy az árszintnek tulajdonképpen csekély hatása van a teleház működésére. A felsorolt eredményekből kitűnik, hogy a vizsgálat az árszintet számos tényező szempontjából elemezte, de nem talált olyan tényezőt, amellyel a kapcsolata egyértelműen, minden kétséget kizáróan megállapítható lenne. Elmondható tehát, hogy a teleház árszintje nincs közvetlen kapcsolatban a teleház működésével. Ezt megerősítik a teleház vezetőkkel készített interjúk is. Az interjúk során a teleház vezetők beszámoltak arról, hogy az árbevétel általában az összes költségek 1/3-ra elegendő, a fennmaradó 2/3-ot támogatóktól és pályázati forrásokból szerzik be. Ezért a teleház árának a teleház működése szempontjából igen csekély a jelentőségük. Ugyanakkor rámutat a teleházak működésének gyenge pontjára, a teleházak függési helyzetére a támogatóktól, és a pályázatoktól.

Hivatkozások

1. Bártfai Mária Erika (2002) Tudással tele ház – tudástár? <http://www.inco.hu/inco8/global/cikk8h.htm#22>
2. Szerkesztő Bihari Gábor (1999) Teleházak és távmunka Magyarországon. Teleház Kht.
3. Gáspár Máttyás, Takáts Mária (1997) Építsünk teleházat! Magyar Teleház Szövetség
4. Dr. Erdősi Ferenc (1992) „A falusi települések fejlesztése teleházak segítségével”. In: Telematika. Távközlési Kiadó
5. Francisco J. Proenza (2001) Telecenter Sustainability: Myths and Opportunities. <http://ip.cals.cornell.edu/commdev/jdc-1.cfm>

³ A rendezvények köre igen tág, az ingyenes rendezvényektől (drogprevenció, parlagní-gyjítás) kezdve a fizetős rendezvényekig, tanfolyamokig (filmvetítés, bál, kresz-tanfolyam) terjedhet.